

SHAXS MA'NAVIY KAMOLOTINI SHAKLLANTIRISHDA TA'LIM
TIZIMINING AHAMIYATI

Isroilova Xosiyat

Milliy universitet ijtimoiy fanlar kafedrası magistranti.

Annotatsiya: *Ushbu maqolada shaxs ma'naviy kamolotini shakllantirishda ta'lim tizimining ahamiyati haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar: *Shaxs, ta'lim, tarbiya, motiv, muloqot, psixanalitik, psixologiya, nazariya.*

Shaxs tushunchasi bu keng qamrovli tushuncha hisoblanadi. Har bir inson tug'ilibdiki bu shaxsdir. Lekin uning o'sib rivojlanishi katta ahamiyatga ega. Yosh bola bir yoki ikki yosh paytidan unga tarbiya berish boshlanadi. Yetti yoki sakkiz yosh paytidan esa uning yoniga ta'lim ham qo'shiladi. Har ikkalasi yillar davomida teng ravishda berib boriladi. Bilmagan narsalari tushuntirilib, qiziqishlariga asoslanib unga kasb yoki hunarga yo'naltirish beriladi. Shu paytdan boshlab bola o'z kelajagiga birinchi qadamni tashlaydi. Endi u omma ichida o'zini qanday tutishlar va qanday rivojlanishlar haqida fikr yurita boshlaydi. Agar bolani yosh paytidan odamlar ichida ko'proq olib yurilsa u tez ijtimoiy aloqaga kirishishi oson boladi va u kata shaxs bo'lib yetishadi.

Shaxs tushunchasi insonga taalluqli bo'lib, psixologik jihatdan taraqqiy etgan, shaxsiy xususiyatlari va xatti-harakatlari bilan boshqalardan ajralib turuvchi, muayyan xulq-atvor va dunyoqarashga ega bo'lgan jamiyatning a'zosini ifodalashga xizmat qiladi. Odam shaxs bo'lishi uchun psixik jihatdan rivojlanishi, o'zini yaxlit inson sifatida his etishi, o'z xususiyatlari va sifatleri bilan boshqalardan farq qilmog'i kerak. Kadrlar tayyorlash milliy modelida shaxs kadrlar tayyorlash tizimining bosh subyekti va obyekt, ta'lim sohasidagi xizmatlarining iste'molchisi va ularni amalga oshiruvchi sifatida ta'riflanadi. Shaxs rivojlanishi. Odamning ijtimoiy mavjudot sifatida shaxsga aylanishi uchun ijtimoiy muhit sharoitlari va tarbiya kerak bo'ladi. Ana shular ta'sirida odam inson sifatida rivojlanib boradi va shaxsga aylanadi. Rivojlanish shaxsning fiziologik va intellektual o'sishida namoyon bo'ladigan miqdor va sifat o'zgarishlar mohiyatini ifoda etuvchi murakkab jarayondir. Rivojlanish mohiyatan oddiydan murakkabga, quyidan yuqoriga, eski sifatlardan yangi holatlarga o'tish, yangilanish, yangining paydo bo'lishi, eskining yo'qolib borishi, miqdor o'zgarishining sifat o'zgarishiga o'tishini ifodalaydi. Rivojlanishining manbai qarama-qarshiliklarni o'rtasidagi kurashdan iboratdir. Bola shaxsining rivojlanishi inson ijtimoiy mavjudotdir degan falsafiy ta'limotga asoslanadi. Ayni vaqtda inson tirik, biologik mavjudot hamdir.

Shaxs kamoloti jismoniy, aqliy, siyosiy, xuquqiy, axloqiy, ekologik va estetik jihatga egaligi bilai tavsiflanadi. Kamolotning bu jihatlari notekis, ya'ni har xil sur'atda kechadi. Masalan, odamning jismoniy kamoloti 50 ming yil oldin qanday bo'lgan bo'lsa, xozir ham deyarli shunday kechmoqda. Biroq odamning aqliy kamolotida tafakkurning rivojlanishi hisobiga juda katta ijobiy (oldinga) siljishlar kuzatilgan. Pedagogika Shaxs kamolotini barcha tarkibiy qismlari bilai birgalikda o'rganadi.

Shaxs kamoloti va uning boshqarilishini anglash uchun quyidagi masalalarga diqqat-e'tibor karatilishi kerak: Shaxs kamolotining o'ziga xos xususiyatlari:

- a) qaytarilmasligi;
- b) rivojlanish va inqirozlarniig uzviy bog'liqligi; v) bir maromda kechmasligi;
- g) egri-bugriligi;
- d) bosqichli darajalardan o'tishi;
- e) barqarorlikka intilishi (moyilligi).

Shaxs kamoloti konsepsiyalari:

- a) biologiyalashgan yo'nalish;
- b) ijtimoiylashgan yo'nalish;
- v) bioijtimoiy yunalish;
- g) zamonaviy pedagogika va psixologiyaning konseptual qoidalari/

Aloxida tashkil etilgan sharoitlarda, ya'ni ta'lim-tarbiya muassasalarida inson Shaxsini kamol toptirish pedagogika nazariyasi va amaliyotining eng murakkab va hal qiluvchi muammolaridan biridir. Bu muammo turli jihatlariga ega bo'lib, bir qator tabiiy va ijtimoiy fanlar tomonidan o'rganiladi.

Insonning ma'naviy kamolotining shakllanishida ta'lim tizimi hal qiluvchi rol o'ynaydi. Bu nima uchun muhimligining ba'zi sabablari:

1. Qadriyatlar va axloq: Ta'lim tizimi odamlarga qadriyatlar va axloqni singdirishga, ularning axloqiy kompasini shakllantirishga va ularning xatti-harakatlarini boshqarishga yordam beradi. U ma'naviy o'sish uchun zarur bo'lgan halollik, hamdardlik, hurmat va mas'uliyat kabi tamoyillarni o'rgatish uchun platformani taqdim etadi.

2. Xarakterlarni rivojlantirish: Ta'lim akademik bilimlardan tashqariga chiqadi va xarakterni rivojlantirishga qaratilgan. U rahm-shafqat, halollik va o'zini-o'zi tarbiyalash kabi fazilatlarni targ'ib qiladi, bu odamlarning ma'naviy kamolotiga hissa qo'shadi. Turli ta'lim faoliyati orqali o'quvchilar o'zini kuchli his qilishni va dunyodagi o'z o'rnini tushunishni o'rganadi.

3. Hissiy intellekt: Ta'lim tizimi hissiy intellektni tarbiyalashda muhim rol o'ynaydi. Bu odamlarga o'z his-tuyg'ularini tushunish va boshqarishga yordam beradi, shuningdek, boshqalarga hamdard bo'ladi. Hissiy intellekt ma'naviy yetuklik bilan chambarchas bog'liq, chunki u o'z-o'zini anglash, empatiya va boshqalar bilan mazmunli aloqa o'rnatish qobiliyatini o'z ichiga oladi.

4. Tanqidiy fikrlash va mulohaza yuritish: Ta'lim tanqidiy fikrlash va mulohaza yuritishni rag'batlantiradi, bu odamlarga g'oyalar va e'tiqodlarga savol berish, tahlil qilish va baholash imkonini beradi. Bu intellektual izlanish jarayoni insonlarga o'zini, qadriyatlarini va dunyodagi o'rnini chuqurroq tushunishga yordam beradi. Bu ma'naviy o'sishning muhim jihatlari bo'lgan o'z-o'zini anglash va o'z-o'zini anglash tuyg'usini rivojlantiradi.

5. Madaniy va diniy xabardorlik: Ta'lim tizimi odamlarga turli madaniyatlar, dinlar va e'tiqod tizimlari haqida ma'lumot olish imkoniyatini beradi. Bunday ta'sir qilish bag'rikenglik, tushunish va xilma-xillikni qadrlashni rag'batlantiradi va shaxslarning ma'naviy kamolotiga hissa qo'shadi. Bu ochiq fikrni va turli nuqtai nazar va e'tiqodlarni qabul qilish qobiliyatini rag'batlantiradi.

6. Umrbod ta'lim: Ta'lim - bu butun umrlik sayohat va ta'lim tizimi o'rganishga bo'lgan muhabbatni tarbiyalashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Uzluksiz o'rganish va shaxsiy o'sish ma'naviy kamolotning ajralmas qismidir. Ta'lim tizimi odamlarga o'zlarining ma'naviy sayohatlarida harakat qilish va hayotlari davomida yangi tajriba va qiyinchiliklarga moslashish uchun ko'nikma va bilimlar bilan ta'minlaydi.

Umuman olganda, ta'lim tizimi insonga qadriyatlar, xarakterni rivojlantirish, hissiy aql, tanqidiy fikrlash, madaniy xabardorlik va umrbod ta'limga bo'lgan muhabbatni berish orqali ularning ma'naviy kamolotini rivojlantirish uchun asos yaratadi. Bu shaxsiy o'sish, o'zini-o'zi kashf qilish, o'zini va atrofimizdagi dunyoni chuqurroq tushunish uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Asqarova O'. (2005). Педагогикадан амалий машқлар ва масалалар / Ўқув қўлланма.- Тошкент. Истқлол.
2. Choriyev A. (1998). Инсон фалсафаси. Инсон тўғрисидаги фалсафий фикрлар тарққиёти. Биринчи китоб.-Т: Chinor ENK,.
3. G'oziyev E. (2010). Психология . – Т: Ўқитувчи.
4. Ismailova Z. (2001). Педагогикадан амалий машғулотлар.- Т.: Фан.